

УДК 069:005.936.2(045)

Авдєєва М.С.¹, к. арх., доцент
orcid.org/0000-0002-3622-9355, avdmarina51@gmail.com

Сольона І.В., магістрант
irina.soliona@gmail.com

Національний авіаційний університет, м.Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНИХ РІШЕНЬ МУЗЕЙНО-ТУРИСТИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ

У статті розглянуто та проаналізовано особливості функціональних та технологічних заходів щодо проектування музейно-туристичних комплексів. Подано загальні характеристики різних типів музейних комплексів. На основі розглянутих прикладів запропоновано узагальнення суспільних зон музейно-туристичних комплексів за функціональною приналежністю. Здійснено класифікацію кожної групи приміщень комплексу за функціональним наповненням. Узагальнені особливості функціонально-планувальної структури, взаємозв'язків та складу приміщень. Виділено основні схеми руху потоків відвідувачів.

Ключові слова: музейно-туристичний комплекс, функціонально-планувальна організація, виставкові зали, функціональні зв'язки, планувальна схема.

Постановка проблеми. У наш час звичайний музей втрачає інтерес у споживача. Щоб зацікавити суспільство все більше постає питання розвитку музейно-туристичних комплексів, перехід на новий функціональний рівень спілкування з відвідувачами.

Для виявлення основних особливостей та закономірностей формування та функціонального планування даної структури, комплекси потребують всебічного детального вивчення.

З плином часу функціональне наповнення музено-туристичних комплексів зазнало чималих змін. Відбулася суттєва трансформація від поодиноких автономних будівель до масштабних комплексів, що

---

¹ © Авдєєва М.С., Сольона І.В.

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.2(25) 2020р.

вбирають чимало функцій. Такі споруди, в наш час, є оптимальними їх функціонування є динамічним та багатобічно спрямованим.

Щоб зробити перебування відвідувачів максимально комфортним, а проектування та експлуатацію споруд ощадливим до навколишнього середовища, потрібно виокремити основні функціонально-планувальні особливості проектування споруд.

Мета роботи. Виявлення особливостей функціонально-планувальних рішень музейно-туристичних комплексів.

Аналіз попередніх досліджень. Питання проблеми функціонально-планувального вирішення та формування внутрішніх просторів поліфункціональних комплексів вивчаються багатьма фахівцями теоретиками та висвітлюються у роботах Р.А. Карпова, М.Т. Катерноги, І. Косової, А.Я. Розена, Л. Скрипкіної, Е. Медведєвої, В.І. Ревякіна та ін.[1, 2, 3, 5].

Основна частина. Існують основні проблеми проектування музейно-туристичних споруд – це з'єднання естетичного наповнення з конструктивною складовою, прилаштування під потреби людей та дбайливе відношення до оточуючого середовища. Щоб виявити особливості функціонально-планувальної організація, спочатку потрібно мати уявлення про поняття музейно-туристичного комплексу.

«Музейно-туристичний комплекс» – це багатофункціональна споруда або група споруд, яка поєднує в собі систему приміщень різного функціонального призначення для реалізації основної (фондової, науково-дослідної, експозиційної) та додаткової (освітньої, виховної, розважальної та ін.) діяльності музею, і об'єднана єдиним комунікаційним простором [1].

У світовій практиці в залежності від різних аспектів виокремлюють різні типи музейних комплексів [1]:

- за власником (публічної чи приватної власності);
- за територіальним відношенням (національний, земельний, обласний, крайовий, регіональний, окружний, вітчизняний, місцевий музей, музей підприємства);

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.2(25) 2020р.

- за спеціальними функціями (окружний музей, музей підприємства, екологічний музей, дитячий музей, меморіальний музей тощо);

- за будівельною спорудою (музей-фортеця, музей-замок, музей-село, музей під відкритим небом тощо) [6].

В залежності від типу музейного-комплексу виявлено, що його функціонально-планувальна організація може вирішуватись, як поліфункціональна організація простору музейно-туристичного комплексу. Це надає відкритий доступу до різних послуг і процесів в багатофункціональному просторі, що задовольняє потреби відвідувачів у науковому розвитку, відпочинку, спілкуванні та розвагах. Подібна організація простору створює психологічно комфортні умови для споживачів (рис. 1) [2, 3].

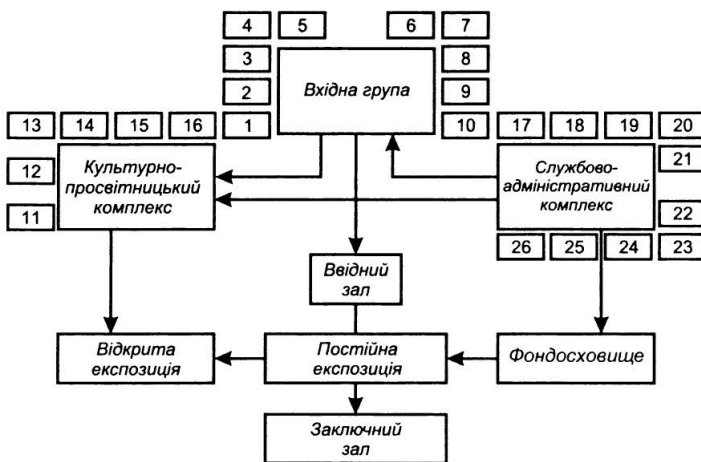

Рис.1 – Функціонально-планувальна структура музею [2, 3]: 1 - вестибюль і гардероб; 2 - інформаційно-довідковий відділ; 3 - приміщення екскурсовода; 4 - медпункт; 5 - курильня; 6 - туалет; 7 - кіоски; 8 - приміщення відпочинку; 9 - буфет; 10 - дитяча іграва; 11 - лекційний зал; 12 - зона масових заходів; 13 - зона періодичних виставок; 14 - аудиторія; 15 - бібліотека; 16 - фойє; 17 - дирекція; 18 - конференц-зал; 19 - кабінети науковців; 20 - вестибюль службовий; 21 - побутові приміщення; 22 - їдальня персоналу з підсобними приміщеннями; 23 - фото- та інші лабораторії і майстерні; 24 - приймання, оброблення, консервація, підготовка експонатів; 25 - технічні приміщення; 26 - сейф

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.2(25) 2020р.

У вирішенні планувальної організації комплексу загальним є питання зручності функціональних зв'язків, оптимальна організація руху відвідувачів, можливість трансформації та прилаштування приміщень під різі умови.

В будівлях музейно-туристичного комплексу виділяють такі функції: освітню, інформаційну, науково-дослідницьку, культурно-розважальну, туристичну. У музейно-туристичному комплексі відвідувач повинен повністю зануритись у атмосферу експозицій, мати змогу відпочити та розважитись та за необхідністю залишитись у готельній частині комплексу. Діяльність споруд даного типу має бути спрямована на обслуговування різних категорій громадян і забезпечувати затишне комфортне перебування для кожної з них.

Пропонується наступна просторово-планувальна класифікація суспільних зон музейно-туристичних комплексів:

- експозиційна зона (глядацькі, музейно-виставкові зали);
- релаксаційна зона (кафе, ресторани, сувенірні крамниці, тераси, сади, парки);
- комунікативно-розважальна зона (кінотеатри, медіа простори, інтерактивні зони);
- відпочинкова зона (готельна частина комплексу);
- утилітарна зона (вестибюлі, холи, коридори, переходи).

Взаємодія всіх зон та забезпечення відповідних зв'язків між ними призводить до гармонійного функціонування комплексу в цілому.

Аналізуючи виділені функції пропонуються наступне основне складове наповнення приміщень комплексу: вхідні, експозиційні, фондові, технічні, культурно-розважальні, короткочасного та довгострокового відпочинку, адміністративно-службові приміщення. Гідне функціонування кожного приміщення повинно поєднуватись між собою певними зв'язками в залежності від призначення комплексу.

Дослідженням доводиться, що групи приміщень комплексу розташовуються в певній ієрархічній залежності одна від одної у

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.2(25) 2020р.

наступній послідовності сполучення зовнішніх та внутрішніх просторів комплексу:

- вхідна;
- експозиційно-виставкові приміщення, мають провідну та комплексоутворюючу роль;
- універсальні простори, до яких належать магазини, заклади харчування, майстерні, розважальні зони, призначені для зацікавлення та комфортного перебування споживачів;
- комунікаційно-релаксаційні простори, до яких відносять: вестибюлі, фойє, рекреації, коридори, тераси, прогулянкові та споглядальні майданчики, перш за все, призначені для перепочинку між експозиційним спогляданням;
- комунікаційні простори, призначені для сполучення – шляхи та напрямки руху територією.

Доведено, що взаємодія зовнішніх та внутрішніх просторів музейно-туристичного комплексу в запропонованій послідовності веде до залучення більшої кількості відвідувачів та туристів, адже відвідавши музейну частину споживачеві не потрібно гаяти зайвий час на пошук закладу харчування чи готелю для ночівлі, всі необхідні складові комфортного відпочинку вже передбачені для функціонування на території комплексу.

Подібна функціонально-планувальна система дозволяє забезпечити розподіл, інформування та обслуговування відвідувачів, об'єднуючи в собі всі необхідні складові.

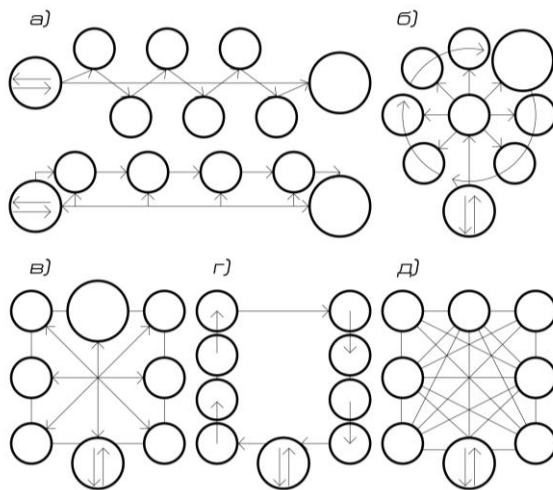
Музейно-виставкові зали та тимчасові експозиційні зали формують основну частину музейно-туристичного комплексу. Окрім постійних тематичних музейних композицій значної уваги заслуговують тимчасові виставки, тому виставкові зали повинні бути пристосовані під різні типи тимчасових виставок. При розміщенні виставкових залів в системі комплексу доречно організувати для них персональний вхід, приміщення для зберігання необхідного експозиційного обладнання та експонатів.

Функціонально-планувальна структура, взаємозв'язки та склад приміщень комплексів, в залежності від вузького спрямування

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.2(25) 2020р.

споруди, мало чим відрізняються. З усіх існуючих схем руху потоків пропонується виділити наступні композиційні прийоми рішення комунікативного простору музейно-туристичного комплексу:

- поздовжня – являє собою послідовний перехід від одного експозиційного залу до іншого (рис. 2-а);
- кільцева – рух потоків відбувається по колу (рис. 2-б);
- центрична (рис. 2-в);
- анфіладна (рис. 2-г);
- вільна (рис. 2-д).

Рис 2. Композиційні прийоми рішення комунікативного простору

При цьому має враховуватись те, що кожний елемент наповнення об'єкту проектування відповідає чіткій організації просторів, призначених для виконання певних функцій.

Проведені дослідження дозволяють виділити особливості функціонально-планувальних рішень музейних комплексів з урахуванням наступних вимог до:

- вибору території та місця розташування музейного комплексу, кліматичних особливостей, інженерного обладнання території, транспортного сполучення та необхідності подальшого

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.2(25) 2020р.

благоустрою й озеленення, можливості розширення та розвитку території;

- визначення додаткових функцій – медичної допомоги, готельного обслуговування, протипожежної безпеки, планувального захисту від терористичних загроз та ін.;

- визначення функціонально-планувального рішення з урахуванням величини, призначення та предметного наповнення комунікативних просторів. До складу комплексу має входити оптимальний набір різнопланових приміщень, експозиційні зали мають бути оснащені усім необхідним обладнанням, простори комплексу повинні бути мульти-функціональними та гнучкими;

- врахування композиційних прийомів рішення об'єкту – масштабу, ритму, пропорцій, кольорового оздоблення;

- впровадження мультимедійних систем оздоблення простору;

- вибору конструктивних рішень з використанням великопрогонних елементів, конструкцій для можливості зміни та розвитку структури об'єкту;

- впровадження енергоефективних систем енергозбереження;

- визначення умов безпеки перебування відвідувачів з урахуванням систем захисту від терористичних та інших загроз.

Висновки. Функціонально-планувальна структура закладу повинна забезпечувати усі необхідні умови для створення комфортного, зручного, багато-функціонального середовища для відвідувачів.

У ході роботи було проаналізовано особливості функціонально-планувальних заходів щодо проектування музейно-туристичних комплексів.

Здійснено класифікацію суспільних зон музейно-туристичних комплексів та їх залежності одна від одної. На основі проведеного аналізу можна встановити, що комплекси даного призначення складаються, переважно, з 3-4 частин, кожна з частин (зон) може як самостійно розвиватись, так і доповнювати інші частини, утворюючи поліфункціональний комплекс.

Набір функціональних груп, склад і наповнення приміщень комплексів повинні відповідати їх типам, функціональній структурі і призначенням. Склад приміщень повинен забезпечувати: оптимальний набір приміщень, розрахований на створення комфортного середовища для відвідувачів; експозиції з використанням сучасних і перспективних технологій; гнучкий простір для проведення мобільних видів і форм діяльності, організацію додаткових функцій музейної діяльності, підвищення рівня наукової та просвітницької роботи.

Список використаних джерел

1. Трегубов К.Ю. Принципи формування архітектурно-планувальних рішень поіфункціональних музейних комплексів/ К.Ю. Трегубов // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури/ - Макіївка – 2014.
2. Лінда С.М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд: Навч. посібник / С. М. Лінда – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 608 с.
3. Рекомендации по проектированию музеев/ В.И. Ревякин, А.А. Оленев [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.complexdoc.ru/ntdtext/551416>.
4. Ноговіцина Т.В. Принципи архітектурно-планувальної організації сучасних музеїв/ Т.В. Ноговіцина, А.В. Карпова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mx.ogasa.org.ua/bitstream/>.
5. Смирний Д. Об'ємно-просторова структура сучасних музеїв малих розмірів / Д. Смирний // Українська академія мистецтв: дослідницькі та науково-технічні праці / Наук. ред. В.А. Щербак. – К., НАОМА, 2009. – Вип.16. – 456с. – 332 – 344 с.
6. Сольона І.В. Особливості музеєфікації архітектурної спадщини/ І.С. Сольона, М.С. Авдєєва//Проблеми розвитку міського середовища: Наук.-техн. збірник/ - К.: ЦП «Компринт», 2019. – Вип. 2(23). – С. 140-149.

Аннотация

Солёная И.В., Авдеева М.С.

Особенности функционально-планировочных решений музейно-туристических комплексов.

В статье рассмотрены и проанализированы особенности функциональных и технологических мероприятий по проектированию музейно-туристических комплексов. Представлены общие характеристики различных типов музейных комплексов. На основе рассмотренных примеров предложено обобщение общественных зон музейно-туристических комплексов по функциональной принадлежности. Осуществлена классификация каждой группы помещений комплекса по функциональному наполнению. Обобщенные особенности функционально-планировочной структуры, взаимосвязей и состав помещений. Выделены основные схемы движения потоков посетителей.

Ключевые слова: музейно-туристический комплекс, функционально-планировочная организация, выставочные залы, функциональные связи, планировочная схема.

Abstract

Solona Iryna, Avdieieva Maryna.

Features of functional planning solutions of museum and tourist complexes.

The article deals with the features of functional and planning measures for the design of museum and tourist complexes. The general characteristics of different types of museum complexes are presented.

The analysis of the experience of the functional-planning organization of museum-tourist complexes became the basis for revealing the general directions of activity: cultural-educational, scientific-research, stock, exposition, recreational, administrative, economic, service, communication.

According to the activities that take place at the museum site of the multifunctional museum complex, the main functional zones of the museum site are identified: entrance, exposition, recreational, economic, united by the common communication space. Main traffic flow patterns are highlighted. The premises that form the functional processes of museum activity are indicated.

The classification of compositional techniques for the decision of the communicative space is made depending on each group of premises of the complex.

The generic functional and planning structure of the institution provides all the necessary conditions to create a comfortable, convenient, multi-functional environment for visitors. Based on the proposed features of building design, there are new opportunities to create versatile functional variants of building structures.

Key words: museum-tourist complex, functional planning organization, exhibition halls, functional connections, planning scheme.

Стаття надійшла до редакції у лютому 2020 р